

חמודי שי

על התורה והמועדים

הגנים ודעיונות מחודשים בדרך הדרוש והמוסר בפרשת השבוע | גליון מ"ב | פרשת בראשית תשפ"ז

האמונה היא מכח השבת

פרשת בראשית

ביאור נוסח הקידוש

התבוננתי במנהג ישראל קודש בקידוש היום של ליל שבת לכלול את התיבות "יום הַשְּׁשִׁי" של סוף ימי המעשה בקול רם עם הפסוקים של "וַיְכַלּוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ" וגו' של יום השבת, בנוסף לכל הטעמים שנאמרו ע"פ סוד.

חשבתי בדרך הפשט שיום השישי הוא יום בריאת האדם וכידוע מאמרם ז"ל "אתם קרויים אדם ואין העכו"ם קרויים אדם" שעיקר שם אדם הנושא צלם אלוקים שייך דווקא לישראל עם קרובו ומרוב אהבתו אותם "אמר לו הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל..." (שבת י, ב).

ישראל ללא השבת מחוסרי צורה שלמה

וידוע שצורת ישראל לא שלמה בלי השבת שמחד גיסא המחלל שבת בפרהסיא ח"ו דינו כגוי ולהיפך מי ששומר שבת "אפילו עבד עבודה זרה כדורו של אנוש מוחלים לו... ואלמלא ישמרו ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלים" (שבת קיח, ב), וגם השבת אינה שלמה בלי ישראל "שנה ר' שמעון בן יוחאי, אמרה שבת לפני הקדוש ברוך הוא ריבונו של עולם, לכולם יש בן זוג ולי אין בן זוג. אמר לה הקדוש ברוך הוא: כנסת ישראל הוא בן זוגך וכיוון שעמדו ישראל לפני הר סיני אמר להם הקדוש ברוך הוא זכרו הדבר שאמרתי לשבת - כנסת ישראל היא בן זוגך וזהו שנאמר זכור

את יום השבת לקדשו" (בראשית רבה פרשה יא). ובאמת באותו מעמד נשגב של מתן תורה התאחדו יום השישי דמעשה בראשית ויום השבת והיו לאחדים ממש שהרי יום השישי דמעשה בראשית רומז ליום ו' בסיון "דאמר ריש לקיש מאי דכתיב (בראשית א, לא) ויהי ערב ויהי בקר יום השישי? ה' יתירה למה לי! מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם אם ישראל מקבלים התורה (ביום ו' של חודש סיון) אתם מתקיימין ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו" (שבת פח, א) ואותו יום שבת היה - "דכ"ע בשבת ניתנה תורה לישראל" (שבת פו, ב).

כבר זכינו לטעם לשבח לאחד תיבות "יום השישי" דמעשה בראשית שהוא בעצם יום בריאת כנסת ישראל שהוא הבן זוג של שבת, והרומז ליום מתן תורה שאותו יום שבת היה עם הפסוקים של "ויכולו..." דיום השבת. אך יש להוסיף עוד עומק להבין למה הכל מתאחד במעמד הר סיני.

השבת נוטעת בנו האמונה

ידוע שהשבת נוטעת בתוכנו את האמונה שהקב"ה אחד והוא לבד הבורא והמנהיג של העולם, ובלי שמירת שבת עם ישראל לא יכול להגיע לאמונה הזאת בשלמות. אמונת ישראל בה' אחד ושמו אחד השתלמה ויצאה לפועל כשירד ה' על הר סיני ביום השבת בהשישי בסיון "ואנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום" (מכות כד, א) וכל זה בזכות שכבר קבלו את השבת במרה וע"י זכות דשמירת שבת זכו לגלוי אלוקות המחזק את האמונה בהקב"ה שהוא אחד ושמו אחד ביום השבת דמתן תורה שהיה ביום השישי דסיון.

עניינים שנתבאר

ביאור נפלא בנוסח הקידוש
----- ישראל ללא השבת
----- כאדם בלא בן זוג
----- שבת הוא מקור האמונה
-- שלש עדויות לישראל וחד
מינייהו הוא השבת

ו א ח ר
שכתבתי את
זה, נזכרתי
ב מ ד ר ש
ש ה ו ב א

בתוס' במס' חגיגה (ג, ב ד"ה ומי כעמך ישראל) וז"ל
"אמרין במדרש שלשה מעידין זה על זה **ישראל**
ושבת והקדוש ב"ה. ישראל והקדוש ברוך הוא
מעידים על השבת שהוא יום מנוחה, **ישראל ושבת**
על הקדוש ב"ה שהוא אחד, הקב"ה ושבת על
ישראל שהם יחידים באומות, ועל זה סמכין לומר
"**אתה אחד**" במנחה בשבת אע"פ שאינו מדבר
מעניינא דיומא דשבת כמו תפילת ערבית ושחרית".

מהרא"ל צינץ

דין הוא לטובה!

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹקִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:
(א' א')

לומד רש"י שכתוב אלוקים כי בתחילה עלתה
במחשבה לפניו לברא את העולם במדת הדין, אך
ראה שאין העולם מתקיים בדין, עמד ושיתף עמה
מדת הרחמים, כמו שכתוב (ב' ד') **אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת**
הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם בְּיוֹם עֲשׂוֹת יְקֹוֹק אֱלֹקִים
אֶרֶץ וְשָׁמַיִם: שכתוב ה' ואלוקים והיינו רחמים ודין,
והדין קודם לרחמים.

ומקשה רבינו המהרא"ל קושיא בסיסית: הרי גלוי
וידוע לפניו יתברך, שאין העולם מתקיים בדין,
ומדוע עלה במחשבה לפניו לברא במדת הדין? והרי
אין חלילה טעות לפניו יתברך!

ולשם כך מקדים רבינו כדלהלן:

הנה בעבירות יש ב' תחומים, מעשה חטא, ומחשבה
לחטוא. ואומר רבינו שאמנם גם מחשבת חטא היא
רעה, אך אין הקב"ה מעניש עליה, רק על מעשה
עבירה בפועל.

אמנם, מוסיף רבינו, שלצדיקים גדולים מעניש
הקב"ה גם על מחשבת עבירה, ואם נשאל על מה
ולמה יפסידו הצדיקים להיענש יותר? מסביר לנו
רבינו שעונש על עבירה אינו לרעת החוטא, ולנקום
בו חלילה, אדרבה, ההיפך הוא הנכון! הקב"ה מעניש

בן אדם בכדי לזכרו ולטהרו מחטאו, וכך יזכה
לקרבתו יתברך כאן בעולם, וליהנות מזיו שכינתו
בעולם הבא.

וממילא מובן העניין: שמאחר ועונש זו מתנה שנותן
לנו ה' כדי לנקותנו, אדם רגיל זוכה להיענש רק על
מעשיו הרעים, וזו דרגת ניקיון מסוימת מהחטאים,
אך צדיקים, מכיוון שהם בדרגה גבוהה זוכים לטהרה
מושלמת על ידי שנענשים גם על מחשבת חטא. וזה
מה שכתוב 'וסביביו נשערה מאד-מלמד שהקב"ה
מדקדק עם צדיקים כחוט השערה', הטעם שזהו
לטובתם ובשבילם כנ"ל.

וכאן מגיעה מדת הדין, רבינו מבאר שההבדל בין
בתחילה שעלתה במחשבה לפניו לברא העולם בדין
לבין אח"כ ששיתף מדת הרחמים, היא נקודה זו,
שמדת הדין היא לענוש גם על מחשבת חטא, ומשא"כ
ברחמים שנענש האדם רק על מעשה של חטא. ולכן
בתחילה ברא הקב"ה במדת הדין, והיא קיימת גם
אחרי ששיתף עמה מדת הרחמים, והמשמעות שלה
היא לגבי צדיקים שראויים לה זוכים להתנקות גם
ממחשבת חטא.

מוסיף רבינו לבאר בזה את הגמרא במנחות,
שכשראה משה רבינו, שעתיד רבי עקיבא שיסקרו
את בשרו במסרקות של ברזל, אמר 'רבונו של עולם
זו תורה וזו שכרה'? ענהו הקב"ה 'שתוק, כך עלה
במחשבה לפני'. ומבאר רבינו שהכוונה היא שרבי
עקיבא זוכה על ידי זה להתנקות גם מחשבת החטא,
וזה ע"י מדת הדין כנ"ל. ורבי עקיבא הוא מהצדיקים
שיכולים לעמוד גם בהנהגה של מדת הדין, וכמו
שעלה במחשבה לפני ה' בתחילה לברא העולם בדין.

לומדים אנו מבט חדש על כל המושג של עונשים
על עבירות, גם זה לטובתנו ולמענינו, וגם כשאנו
נכשלים, כל רצונו של השם יתברך הוא להיטיב
לנו ולקרב אותנו, וכשמשהו לא הולך, או שמשהו
מצער אותנו, נדע ונבין שרוצה הקב"ה בנו
ומנקה אותנו כמו אבא שמנקה את בנו. כך נזכה
להתרומם מכל צער, ולהתקרב אליו עוד ועוד על
ידי כל דבר בחיינו, בין על ידי שמחה ואפילו על
ידי צער.

כי ה' הוא אבא טוב ונותן לנו רק טוב!